

Andere context, zelfde thema's

AUTEUR Martijn van der Linden

FOTOGRAFIE Jan van de Kam

Het archief van AGORA is een ware schatkamer. Bladerend door de uitgaven die sinds de jaren tachtig zijn verschenen, kan de conclusie worden getrokken dat de (academische) context sterk veranderd is. De inhoudelijke thema's van de sociaalruimtelijke wetenschap en beleid blijven echter een constante factor; dat leert een terugblik op het AGORA-themanummer 'Het platteland van de toekomst' van oktober 2000.

In 2000 opende AGORA 'Het platteland van de toekomst' als volgt: "In de ruimtelijke wetenschappen is het meestal de stad voor en de stad na. Slechts weinig aandacht gaat daarentegen uit naar het landelijk gebied. Zoals het begrip 'buitengebied' al aangeeft wordt het platteland vanuit stedelijk perspectief vaak als restruimte beschouwd. Ook AGORA besteedt over het algemeen niet veel aandacht aan het platteland." Dat zou zomaar de opening van de huidige editie over het platteland, anno 2011, kunnen zijn.

"Geen sprake van leegloop"

Wie verder kijkt, ziet al gauw termen opduiken die onlosmakelijk verbonden zijn met een vorig tijdperk. Wie kent de Rijksplanologische Dienst (RPD) nog? In 2000 lag de toekomst van het platteland daar op de tekentafel. Letterlijk. In AGORA spreekt het RPD van een verdrinking van agrariërs door de oprukkende stad en het aantrekkelijke landelijke woonmilieu. Agrariërs krijgen een functie in landschapsbeheer en recreatie: een verschuiving van productie naar consumptie. "Van leegloop van het landelijke gebied zal absoluut geen sprake zijn", aldus de twee vooraanstaande RPD-directeuren Hans van der Cammen en Yvon Horsten. Frappant is dat de opvolger van de RPD, het Planbureau voor de Leefomgeving, onlangs in hun bevolkingsprognose, samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) nog sprak over "doorzettende krimp op het platteland" waarna Minister Donner aan de Tweede Kamer meldde dat er een "gebrek aan financiële spankracht is om de leefbaarheid op peil te houden."

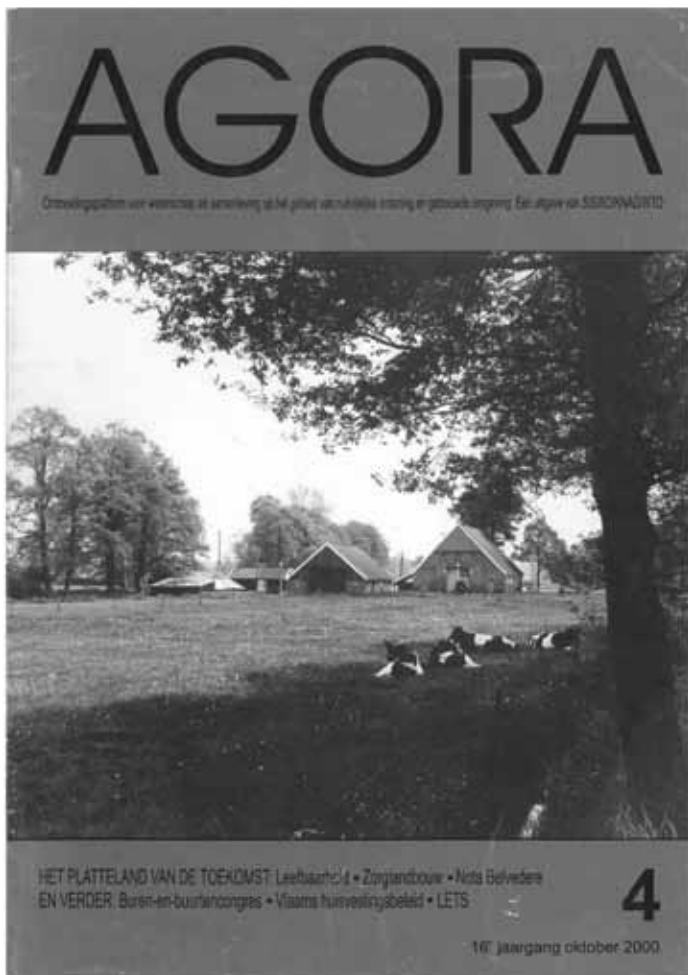
Het platteland anno 2000, wordt door het RPD met name op agroproductivistische wijze en met een 'stedelijke bril' op gelijkgesteld aan de productiefactor landbouw. Het bestaan van het platteland (en de landbouw) wordt bedreigd door verstedelijking en de bouw van woningen en bedrijventerreinen aan de randen van de steden en langs snelwegen. Rode en groene contouren vormen een scheidslijn tussen twee vijanden, en remmen de dreiging van de stad af. De overmatige aandacht voor strijd staat in schril contrast met de constatering van Van Meeteren in het artikel 'De stand van Neêrlands platteland' dat stad en platteland steeds meer met elkaar vervlochten raken. Woorden als bedreiging en strijd doen geen recht aan de complexe relatie tussen stad en platteland. .

Markeert deze editie van AGORA over het platteland dan een trendbreuk in het denken over de verhouding tussen stad en platteland, waarbij het platteland primair als productiefactor naar de achtergrond wordt verdrongen? Misschien laten wij ons denkkader op dit moment tijdelijk (te)veel beïnvloeden door een opkomst van 'softe' onderwerpen als politiek, ouderen en leefbaarheid. Terwijl, ondanks de financiële malaise, eurosceptis en een krimpende bevolkingsomvang het platteland een zekere economische dynamiek kent, zoals blijkt uit het interview met Van der Ploeg en het artikel van Strijker en Markantoni elders in deze AGORA.

Van leegloop van het landelijke gebied zal absoluut geen sprake zijn

Beleid, beleid en nog eens beleid

Gelukkig hadden geografen en planologen in 2000 een heldere oplossing voor alle perikelen die zich voordoen in de verhouding tussen stad en platteland: een Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening in Nederland en een Ruimtelijke Structuurplan in Vlaanderen die de spelregels voorschrijven in de hevige strijd tussen de stad en het platteland. Wie er op nationaal

Voorpagina AGORA 'Het platteland van de toekomst' – Oktober 2000

niveau niet uitkomt, heeft nog altijd het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid en LEADER I, LEADER II en LEADER+ van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw van de Europese Unie als laatste redmiddel. De beleidsnota's en andere sturingsinstrumenten van de overheden worden in daadwerkelijk elk artikel van de AGORA-editie in 2000 meerdere malen aangehaald.

De toenmalige redactie van AGORA trekt, onder leiding van Saskia Heins, het geloof in een maakbare samenleving met top-down aansturing sterk in twijfel: "De woonwens van de consument staat centraal", is het dappere verweer: "Beleid dient hierop op beheerste wijze tegemoet te komen". Maar de redactie komt schoorvoetend tot de conclusie dat al deze beleidsnota's op dat moment wel degelijk een bepalende factor zijn voor de toekomst van het platteland.

Voorspellingen

In zijn artikel over een leefbaar platteland in de 21ste eeuw spreekt onderzoeker Frank van Dam als enige over het platteland en de plattelanders zelf. Hij laat de eerdergenoemde nota's zoveel mogelijk achterwege en waagt zich aan een aantal voorspellingen over het leven op het platteland in de toekomst. "Vroeger werd er vooral gesproken over de teloorgang van voorzieningen als winkels. Tegenwoordig wordt vooral gewezen op het verdwijnen van sociaal bindende elementen als dorpshuizen." Maar, zo voorspelt Van Dam, de nieuwe technologie maakt deze fysieke ontmoetingslocaties in de 'space of flows' van de nieuwe netwerksamenleving

misbaar. Prioriteiten verschuiven naar kwaliteit van de woonomgeving, veiligheid en (gezondheids)zorg. Het containerbegrip leefbaarheid heeft daarmee een nieuwe invulling gekregen. Ook al kan worden getwijfeld aan in hoeverre de voorspellingen van Frank van Dam werkelijkheid zijn geworden, leefbaarheid heeft als thema inderdaad niet afgedaan zo blijkt ook in de editie van 2011. Ergo, de context verandert, maar het thema blijft. Zoals een bewoner van het Oost-Nederlandse platteland mij ooit eens vertelde tijdens een bijeenkomst over de rol van plattelandsbewoners bij leefbaarheid: "Civil society? Dat kennen we hier al jaren: hier heet dat nabuurschap."

De redactie komt schoorvoetend tot de conclusie dat al deze beleidsnota's op dat moment wel degelijk een bepalende factor zijn voor de toekomst

Hetgeen de lezer opvalt in oude edities van AGORA zegt net zoveel over het paradigma van toen als over het paradigma van het heden. De bestudeerde context, in dit geval de werkelijkheid van het platteland, verandert. Door een nieuwe 'zeitgeist' leidt dit in de sociaalruimtelijke wetenschap en beleid tot een ander beeld van het platteland. Dat heeft ook zijn weerslag op de evolutie van de artikelen die in de loop der jaren in AGORA verschijnen. Toch blijven klassieke thema's zoals de verhouding tussen stad en platteland, die we ook in deze AGORA centraal stellen, de kern van de sociaalruimtelijke wetenschap. Een uitgebreide analyse van de context waarin u zich momenteel bevindt, kunt u lezen in het volgende themanummer van AGORA over het de stand van het platteland. In 2022.

Martijn van der Linden (martijnvanderlinden@hotmail.com) is redacteur van AGORA.

Literatuurselectie

AGORA (2000) De Toekomst van het platteland 16, nr. 4. www.agora-magazine.nl

Castells, M. (2000). *The rise of the network society, the information age: economy, society and culture*. 2nd edition. London: Blackwell.

CBS (2011). *Forse bevolkingsgroei in de Randstad*, 12 oktober 2011. <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-064-pb.htm?RefererType=RSSItem>

Donner, J.P.H. (2011). *Aanbieding van de rapportages van het Centraal Fonds Volkshuisvesting over de financiële spankracht van woningcorporaties in Parkstad en Eemsdelta*. Den Haag: Brief aan Tweede Kamer, 17 oktober 2011.